

REMISSYTTRANDE

Datum
2021-09-13

Dnr
2021/4158

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till:
ju.dom@regeringskansliet.se

Betänkandet Snabbare lagföring – ett snabbförfarande i brottmål (SOU 2021:46)

(Departementets diarienummer Ju2021/02458)

Justitiekanslern ska vaka över tryck- och yttrandefriheten samt värna integriteten och rättssäkerheten i den offentliga verksamheten. I Justitiekanslerns uppdrag ingår även att bevaka statens rätt och att medverka till att rättstillämpningen är effektiv och av hög kvalitet.

Justitiekanslern har följande synpunkter på betänkandet.

Snabbförfarande i brottmål (kap. 3)

Justitiekanslern tillstyrker att snabbförfarandet i brottmål införs permanent och utökas till hela landet.

Användandet av elektroniska underrättelser är en rimlig väg för rättsväsendet att gå, men ur rättssäkerhetssynpunkt ytterst en fråga om säkerheten i kommunikationen är tillräcklig. Det gäller särskilt om kravet på delgivning av slutunderrättelsen ska tas bort även vid förundersökningar om allvarigare brottslighet, varmed i det här sammanhanget avses brott för vilka är föreskrivet svårare straff än tre års fängelse. Något som också måste vägas in är att slutunderrättelsen regelmässigt innehåller uppgifter av det slag som normalt gjort viss restriktivitet påkallad vid användandet av e-post. (Se i den delen Justitiekanslerns granskning av försöksverksamheten, med beslut den 24 juni 2020, dnr 7012-19-2.4.2., s. 19)

Av betänkandet framgår dock att en ökad användning av elektronisk kommunikation med enskilda bygger på förutsättningen att berörda myndigheter vidtar de åtgärder som krävs för att uppnå en säker kommunikation. På de premisserna ser Justitiekanslern ingen anledning att avstyrka förslaget om slutunderrättelser på elektronisk väg utan krav på delgivning. För att underlätta en enhetlig tillämpning av den föreslagna bestämmelsen vore det dock önskvärt med en närmare utveckling av i vilka situationer det av *särskilda skäl* kan antas att mottagaren inte skulle få underrättelsen på elektronisk väg.

Justitiekanslern har inget att invända mot att möjligheten att använda tillgänglighetsdelgivning utökas i enlighet med förslaget. Vid sin ovan nämnda granskning av försöksverksamheten fann Justitiekanslern att det i några fall brast i den praktiska tillämpningen av delgivningsrutinerna. Framför allt bestod problemen i att polisen hade underlåtit att delge informationen till den misstänkte på ett korrekt sätt samt lämnat felaktiga eller ofullständiga uppgifter i den checklista som tjänar som underlag för tingsrättens delgivningsåtgärder. Justitiekanslern hade även synpunkter på viss otydlighet från tingsrättens sida. Det är därför tillfredsställande att frågor av detta slag tagits upp i betänkandet och att utredaren betonat vikten av att delgivningen av information och dokumentationen av åtgärder sker med noggrannhet.

Förenklad delgivning (kap. 4)

Det är en god grundtanke att ett större ansvar ska läggas på den enskilde för att hålla sig nåbar och regelbundet kontrollera sin post (eller e-post). Det kan därför finnas skäl för att förlänga den tid om tio veckor under vilken tingsrätten enligt 33 kap. 6 § rättegångsbalken kan använda förenklad delgivning efter att polisen lämnat information om delgivningssätet till den misstänkte.

Precis som utredaren konstaterat är det dock en avvägning mellan rättsväsendets intresse av effektiv delgivning i brottmål och den misstänktes besvär med att hålla sig tillgänglig för delgivning under en längre tid. Justitiekanslern ifrågasätter att tidsfristen ska förlängas till ett helt år och anser inte att skälen för en så lång tidsfrist har motiverats tillräckligt i betänkandet. Av rättssäkerhetsskäl bör övervägas en kortare tidsfrist. I betänkandet framhålls att delgivning av ett åtal inte blir aktuellt innan förundersökningen är avslutad och att den tid under vilken den enskilde kan förvänta sig handlingar från domstolen därför i realiteten blir kortare än ett år. Det föranleder dock för Justitiekanslerns del ingen annan bedömning av förslaget om en årslång tidsfrist, eftersom det inte kan förväntas att alla misstänkta har tillräcklig kännedom om hur olika skeden av brottmålsprocessen förhåller sig till varandra.

Strafföreläggande (kap. 5)

Utredaren har föreslagit att uppenbarhetsrekvisitet ska ändras vad gäller utfärdande av strafföreläggande med villkorlig dom. I stället ska krävas att det är sannolikt att rätten skulle döma till den påföljden. Av betänkandet framgår att fler strafförelägganden eftersträvas såväl med dagsböter som med villkorlig dom. Samtidigt framhålls att strafföreläggande bör förbehållas situationer där påföljdsbestämningen är enkel och förutsägbar.

En sänkning av kravet från *uppenbart* till *sannolikt* ökar åklagarens bedömningsutrymme avsevärt i frågan om förutsättningar finns för strafföreläggande med villkorlig dom med dagsböter. Det kan ifrågasättas om påföljdsbestämningen verkligen blir enkel och förutsägbar efter en sådan ändring. Enligt Justitiekanslerns uppfattning riskerar förslaget att leda till mindre lämplig påföljdsbestämning i vissa fall. Fler personer kan efter strafföreläggande

komma att få en villkorlig dom med dagsböter än vad som hade blivit fallet om de i stället blivit dömda i domstol. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det vanligen inget problem att den enskilde får en för mild påföljd men det kan däremot vara bekymmersamt ur ett rättsskyddsperspektiv. Dessutom leder det i praktiken till att ansvaret för praxis kring villkorlig dom delvis flyttas från domstol till åklagare. Om förslaget i denna del genomförs bör dock kunna förväntas att Åklagarmyndigheten tar ansvar för att åklagarna genom styrdokument eller utbildningsinsatser ges tillräckliga kunskaper om påföljdsbestämning.

Sammanfattningsvis är Justitiekanslern tveksam till förslaget i den här delen. Nu redovisade aspekter och tänkbara följder av förslaget bör bli föremål för ytterligare överväganden i den fortsatta beredningen.

Snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare (kap. 7)

I Justitiekanslerns granskning av försöksverksamheten med ett snabbförfarande för unga lagöverträdare (beslut den 29 januari 2021, dnr 2020/5706) framgick att förfarandet framför allt användes för de enklaste och mest lättutredda brotten. Mestadels handlade förundersökningarna och domstolsmålen om ringa stöld i butik och ringa narkotikabrott, men även en del fall av olovlig körning, rattfylleri och stöld av normalgraden. Enligt Justitiekanslerns mening är det också för denna typ av brottslighet som snabbförfarandet lämpar sig. I betänkandet föreslås dock att den fortsatta försöksverksamheten ska utökas till att även omfatta allvarligare brott mot person som rån, våldtäkt och grov misshandel, förutsatt att den misstänkte anträffats på brottsplatsen eller kunnat identifieras inom några dagar därefter.

I förundersökningar om grova brott mot person måste inte bara den misstänktes utan även en eller flera målsägandes intressen och behov vägas in. Visserligen kan generellt sägas att det är till målsägandes bästa med en skyndsamt utredning, men det kan ifrågasättas att en målsägande är betjänt av att en förundersökning om exempelvis rån eller våldtäkt hanteras i snabbförfarandet. I utredningar om den typen av brott krävs vanligen fler än ett förhör med målsäganden, vilket särskilt med en målsägande under 18 år kan vara ett komplicerat och resurskrävande arbete. Att målsäganden är så unga lär inte höra till undantagen, då ungdomsbrott som rån, misshandel och liknande ofta begås mot andra ungdomar. Enligt Justitiekanslerns mening är målsägandeperspektivet inte tillräckligt belyst i betänkandet.

Även i andra avseenden kan ifrågasättas om det annat än undantagsvis kommer att vara praktiskt möjligt att utreda grova brott mot person inom ramen för snabbförfarandet. Ofta krävs tekniska undersökningar av olika slag, exempelvis dna- och fingeravtrycksanalyser samt spegling och analys av innehållet i en eller flera mobiltelefoner. Visserligen finns det en möjlighet för förundersökningsledaren att lyfta ut ett ärende ur snabbförfarandet om utredningen inte längre lämpar sig för modellen. Trots det saknas skäl för att låta snabbförfarandet ens på papperet omfatta brottstyper av ett slag som redan på förhand kan sägas vara generellt olämpliga för att hanteras på det sättet. Tilläggas kan att ambitionen att i större utsträckning hålla tidiga förhör

med den misstänkte ändå kan få genomslag, oavsett brottets svårhetsgrad och komplexitet, i den mån det inte är till men för utredningen.

På nu anförda skäl avstyrker Justitiekanslern förslaget om att den fortsatta försöksverksamheten ska kunna omfatta allvarligare brott mot person.

Vad gäller de föreslagna tidsmålen för tingsrätterna i de mål som omfattas av snabbförfarandet är det som utgångspunkt naturligtvis av godo att målen ska prioriteras. I Justitiekanslerns granskning av snabbförfarandet visade sig domstolsfasen vara den svaga länken vad gäller de sammanlagda handläggningstiderna i brottmålsprocessen för unga lagöverträdare. Samtidigt kan förslaget såvitt gäller målen om brott med högst sex månaders fängelse i straffskalan – där tvåveckorsfristen i 29 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) inte gäller – leda till betydande skillnader i handläggningstid mellan målen i snabbförfarandet och de mål som ligger utanför. För de senare kommer fortfarande endast det allmänna skyndsamhetskravet i 29 § LUL att gälla.

Ett alternativ skulle kunna vara att införa en tidsfrist i LUL även för mål med högst sex månaders fängelse i straffskalan, oavsett om målen ingår i snabbförfarandet eller inte. Även om tidsfristen för dessa mål kanske skulle göras något längre än två veckor skulle den ändå bidra till att tingsrätterna får ett klart och tydligt skyndsamhetskrav att förhålla sig till jämfört med nuvarande reglering.

Ärendet har föredragits av Åsa Andersson. I ärendets beredning har även byråchefen Anna Falk deltagit.

Mari Heidenborg

Detta yttrande har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.